

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Юридичний факультет
Кафедра конституційного, адміністративного та міжнародного права

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента

Муніципальне право
підготовки бакалавра

Луцьк – 2025

Силабус вибіркового освітнього компонента «Муніципальне право»
підготовки бакалавра.

Розробник: Ленгер Я.І. професор кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права, д.ю.н., професор.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

к.ю.н., доц.. Фідря Ю.О.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри
конституційного, адміністративного та міжнародного права

Протокол №1 від 28 серпня 2025 р.

Завідувач кафедри:

д.ю.н. Книш С.В.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	Галузь знань: К Безпека та оборона Спеціальність: К9 Правоохоронна діяльність Освітньо-професійна програма: Правоохоронна діяльність Освітній рівень: перший (бакалаврський)	вибірковий
Кількість годин/кредитів 150 /5		Рік навчання – 2-й
ІНДЗ: нема		Семестри: 4-ий
		Лекції: 14 год.
		Практичні (семінарські): 22 год.
Мова навчання: українська	Самостійна робота - 104 год. Консультації - 10 год. Форма контролю: залік	

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Заочна форма навчання	Галузь знань: К Безпека та оборона Спеціальність: К9 Правоохоронна діяльність Освітньо-професійна програма: Правоохоронна діяльність Освітній рівень: перший (бакалаврський)	вибірковий
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання 2
ІНДЗ: немає		Семестр 4-ий
		Лекції 4 год.
		Практичні (семінарські) 10 год.
Мова викладання	Самостійна робота 118 год. Консультації 18 год. Форма контролю: залік	
	українська	

II. Інформація про викладача

Ленгер Яна Іванівна

Науковий ступінь: доктор юридичних наук

Вчене звання: професор

Посада: професор кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права

Контактна інформація: Lenher.Yana@vnu.edu.ua

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація освітнього компонента. Силабус вибіркового освітнього компонента «Муніципальне право» складено з урахуванням можливості формування індивідуальної

освітньої траєкторії здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня. Дисципліна спрямована на формування системних знань щодо правових засад організації місцевого самоврядування, правового статусу територіальних громад, органів муніципальної влади, а також європейських стандартів місцевої демократії та децентралізації.

2. Мета і завдання освітнього компонента

Мета вибіркового освітнього компонента – Метою є формування комплексного розуміння муніципального права, розвиток навичок аналізу законодавства про місцеве самоврядування та практичного застосування муніципально-правових інструментів.

Завдання:

засвоєння конституційних засад місцевого самоврядування;
аналіз правового статусу територіальних громад;
дослідження організації муніципальної влади;
вивчення фінансових основ місцевого самоврядування;
аналіз міжнародних стандартів і практики ЄС.

3. Soft skills

критичне мислення;
комунікаційні навички;
командна робота;
юридичне письмо;
публічні виступи та аргументація.

4. Структура освітнього компонента

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Лабор.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Теоретико-правові та організаційні засади муніципального права						
Тема 1. Поняття, предмет та система муніципального права.	14	1	2	10	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/ 10
Тема 2. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні.	14	1	2	10	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/ 10
Тема 3. Європейські стандарти місцевого самоврядування.	14	1	2	10	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/ 10
Тема 4. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування.	14	1	2	10	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/ 10
Тема 5. Система органів місцевого самоврядування.	15	2	2	10	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/ 10
Разом за модулем 1	71	6	10	50	5	
Змістовий модуль 2. Функціонування та гарантії місцевого самоврядування						
Тема 6. Акти органів та посадових осіб місцевого	15	2	2	10	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/ 10

самоврядування.						
Тема 7. Форми безпосередньої демократії на місцевому рівні.	15	2	2	10	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Тема 8. Фінансово-економічні основи місцевого самоврядування.	14	1	2	10	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Тема 9. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади.	18	1	4	12	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Тема 10. Юридична відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування.	17	2	2	12	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Разом за модулем 2	79	8	12	54	5	
Види підсумкових робіт						Бал
Всього годин/Балів	150	14	22	104	10	100

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Лабор.	Сам. роб.	Конс.	Форма контролю/Бали
Змістовий модуль 1. Теоретико-правові та організаційні засади муніципального права						
Тема 1. Поняття, предмет та система муніципального права.	16,5	0,5	1	14	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Тема 2. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні.	16,5	0,5	1	14	1	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Тема 3. Європейські стандарти місцевого самоврядування.	17,25	0,25	1	14	2	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Тема 4. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування.	17,5	0,5	1	14	2	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Тема 5. Система органів місцевого самоврядування.	13,25	0,25	1	10	2	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Разом за модулем 1	81	2	5	66	8	
Змістовий модуль 2. Функціонування та гарантії місцевого самоврядування						
Тема 6. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування.	13,5	0,5	1	10	2	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Тема 7. Форми безпосередньої демократії на місцевому рівні.	13,5	0,25	1	10	2	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Тема 8. Фінансово-економічні основи місцевого самоврядування.	13,25	0,25	1	10	2	ДС, Т, РЗ/К, Р/10

Тема 9. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади.	13,5	0,5	1	10	2	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Тема 10. Юридична відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування.	15,5	0,5	1	12	2	ДС, Т, РЗ/К, Р/10
Разом за модулем 2	69	2	5	52	10	
Види підсумкових робіт						Бал
Всього годин/Балів	150	4	10	118	18	100

* **Форми контролю:** ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота здобувача освіти, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

IV. Політика оцінювання

Відповідно до Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки від 26 червня 2025 р. протокол № 8 Вченої ради (<https://vnu-taskid841251.s3.eu-north-1.amazonaws.com/s3fs-public/inline-files/2025-pro-potochne-i-pidsumk.otsinyuvannya.pdf>) поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретної роботи та реалізується в різних формах, зокрема опитування, виступи на практичних заняттях, заслуховування та аналіз доповідей питань, винесених на обговорення, письмове вирішення завдань, письмові відповіді на окремі питання, участь у дискусіях/дебатах, контроль засвоєння того навчального матеріалу, який заплановано на самостійне опрацювання здобувачем, тощо.

Відповідно до Положення «Про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки» залік викладач виставляє за результатами поточної роботи за умови, що здобувач освіти виконав ті види навчальної роботи, які визначено силабусом освітнього компонента протягом семестру: аудиторної роботи під час лекційних, практичних, самостійної роботи, виконання ІНДЗ, контрольних робіт. Модульні контрольні роботи не плануються, не проводяться. У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів). Для отримання заліку необхідно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою. У випадку, якщо здобувач освіти набрав менше ніж 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості шляхом виконання комплексного контрольного завдання у формі тестів. Бали набрані здобувачем освіти під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів під час ліквідації академічної заборгованості з заліку – 100. Повторне складання заліку, у разі отримання незадовільної оцінки допускається не більше двох разів: один раз викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету. Залік відбувається в період заліково-екзаменаційної сесії, передбаченої навчальним планом, згідно із затвердженим графіком освітнього процесу і розкладом.

Політика викладача щодо здобувача освіти:

- обов'язкове відвідування навчальних занять;
- активність здобувача освіти під час занять;
- своєчасне виконання завдань/робіт, щодо яких встановлено дедлайни.

Не допускається:

- пропуск занять без поважних причин;
- систематичні запізнення на заняття;
- користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (за винятком дозволу викладача при зверненні до текстів нормативних актів та в інших навчальних цілях).

Політика щодо академічної доброчесності.

Вивчаючи цей ОК, здобувач освіти погоджується виконувати етичні принципи та визначені законом правила, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Здобувач освіти зобов'язаний дотримуватись політики академічної доброчесності, що передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Основні засади дотримання академічної доброчесності визначено у Положенні про систему запобігання та виявлення академічного плагіату в науковій та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти, докторантів, науково-педагогічних і наукових працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/Polozhennya-pro-plagiat-gruden-24.pdf>, а також у Кодексі академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf>

Політика щодо дедлайнів та перескладання.

Пропущені практичні заняття (незалежно від поважності причини) перескладаються шляхом виконання завдань практичного заняття. За результатами перездачі виставляється оцінка відповідно до шкали оцінювання роботи здобувача освіти на практичних заняттях.

Пропуски на практичних заняттях та негативні оцінки (0 балів) можуть бути перескладені до початку заліково-екзаменаційної сесії відповідно до графіку чергування викладача, затвердженого на кафедрі (каб. В-318).

Можливість визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та інформальній освіті.

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач освіти досяг результатів навчання, передбачених ОП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як ОК в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, контрольній роботі тощо, які передбачені силабусом ОК (Порядок визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному

університеті імені Лесі Українки від 29 серпня 2024 року https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/09/2024_%D0%92%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB_%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B2_%D0%92%D0%9D%D0%A3_i%D0%BC_%D0%9B.%D0%A3._%D1%80%D0%B5%D0%B4.pdf).

Можливість отримати додаткові (бонусні) бали.

Відповідно до п 4.5. вищезазначеного Положення передбачено, що здобувачам освіти, які брали участь у роботі конференцій, підготовці наукових публікацій, в олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт тощо й досягли значних результатів, може бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю з відповідного ОК.

Науково-методичною комісією факультету затверджено систему бонусних балів, які зараховуються як результати поточного контролю з відповідного ОК в обсязі до 35 балів.

Види студентської наукової та практичної активності	Кількість бонусних балів
Публікація наукової статті в періодичному науковому фаховому виданні категорії «Б» (у співавторстві із науковим керівником)	до 7 балів
Виступ з доповіддю на міжнародній, всеукраїнській науково-практичній конференції, засіданні круглого столу, симпозіуму та іншому науковому заході	до 5 балів
Публікація тез доповіді у збірнику матеріалів конференції, круглого столу чи іншого наукового заходу	до 5 балів
Участь у Всеукраїнській студентській олімпіаді	до 8 балів
Участь у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт	до 10 балів

Перелік питань на залік

1. Поняття муніципального права та його місце в системі права України.
2. Предмет та методи муніципального права.
3. Система муніципального права України.
4. Джерела муніципального права.
5. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні.
6. Принципи місцевого самоврядування.
7. Європейська хартія місцевого самоврядування та її значення для України.
8. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування.
9. Поняття та ознаки територіальної громади.
10. Правовий статус територіальної громади.
11. Форми участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування.
12. Місцевий референдум: поняття та правове регулювання.
13. Громадські слухання як форма участі населення у місцевому самоврядуванні.
14. Місцева ініціатива та порядок її реалізації.
15. Органи місцевого самоврядування: поняття та система.
16. Представницькі органи місцевого самоврядування.
17. Повноваження місцевих рад.
18. Організація роботи місцевих рад.
19. Постійні комісії місцевих рад та їх правовий статус.
20. Виконавчі органи місцевих рад: поняття та структура.
21. Виконавчий комітет місцевої ради.

22. Повноваження виконавчих органів місцевого самоврядування.
23. Правовий статус сільського, селищного, міського голови.
24. Порядок обрання сільського, селищного, міського голови.
25. Повноваження сільського, селищного, міського голови.
26. Дострокове припинення повноважень сільського, селищного, міського голови.
27. Статут територіальної громади.
28. Акти органів місцевого самоврядування: поняття та види.
29. Порядок прийняття актів органів місцевого самоврядування.
30. Юридична сила актів органів місцевого самоврядування.
31. Комунальна власність територіальних громад.
32. Об'єкти комунальної власності.
33. Управління комунальною власністю.
34. Фінансові основи місцевого самоврядування.
35. Місцеві бюджети та їх роль у забезпеченні діяльності територіальних громад.
36. Доходи місцевих бюджетів.
37. Видатки місцевих бюджетів.
38. Місцеві податки і збори.
39. Муніципальні підприємства, установи та організації.
40. Муніципальна служба: поняття та принципи.
41. Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування.
42. Права та обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування.
43. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади.
44. Розмежування повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування.
45. Децентралізація влади в Україні.
46. Адміністративно-територіальний устрій України та його вплив на місцеве самоврядування.
47. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування.
48. Державний нагляд за законністю актів органів місцевого самоврядування.
49. Відповідальність органів місцевого самоврядування.
50. Відповідальність посадових осіб місцевого самоврядування.
51. Гарантії місцевого самоврядування.
52. Судовий захист прав місцевого самоврядування.
53. Участь органів місцевого самоврядування у міжнародному співробітництві.
54. Транскордонне співробітництво територіальних громад.
55. Асоціації органів місцевого самоврядування.
56. Муніципальна реформа та децентралізація в Україні.
57. Об'єднані територіальні громади: правовий статус.
58. Старостинський округ та правовий статус старости.
59. Перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні.
60. Європейський досвід організації місцевого самоврядування.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90 – 100	Відмінно	A	відмінне виконання
82 – 89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75 – 81	Добре	C	загалом хороша оцінка

67-74	Задовільно	D	непогано
60-66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1-59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

90-100 – здобувач освіти демонструє вільне володіння теоретичними питаннями, вміє переконливо, з посиланням на законодавство обґрунтовувати проблему, яку висвітлює; безпомилково дає відповіді на поставлені питання з посиланням на норми законодавства; вільно володіє термінологією;

82-89 – здобувач освіти при відповіді на теоретичні питання відповідає повно, володіє термінологією, знає нормативно-правові акти, вміло їх застосовує при відповіді на питання, однак може допускати деякі неточності чи положення без їх доведеності;

75-81 – здобувач освіти при відповіді на теоретичні питання може порушувати системність їх викладу, допускати окремі неточності, без їх доказовості, однак знає нормативно-правові акти, застосовує при відповіді на питання, володіє основними категоріями;

67-74 – здобувач освіти володіє більшістю теоретичними питаннями з предмету вивчення, володіє термінологією з трудового права, знає нормативно-правові акти у сфері трудового права; однак не завжди може правильно та аргументовано застосувати норми трудового законодавства при відповіді на питання;

60-66 – здобувач освіти не володіє більшістю теоретичними питаннями, однак знає основні категорії та нормативно-правові акти, але при відповіді на питання не обґрунтовує та не аргументує її;

1-59 – здобувач освіти володіє теоретичними питаннями поверхнево; знає окремі категорії та нормативно-правові акти, але не вміє правильно їх застосовувати під час відповіді на питання.

Поточне оцінювання (10 балів)

№ п/п	Бали	Пояснення
1	10-8	питання висвітлені повністю, використана необхідна кількість термінів, зроблені конкретні висновки; здобувач освіти демонструє вільне володіння питаннями практичного заняття, вміє переконливо, з посиланням на законодавство обґрунтовувати проблему, яку висвітлює; безпомилково виконує практичні завдання згідно поставлених вимог, бере участь у дискусії;
2	5,1-7,9	питання висвітлені частково, відповідь охоплює основні аспекти, використана певна кількість термінів, зроблені окремі висновки; здобувач освіти при відповіді на теоретичні питання практичного заняття допускає поодинокі неточності, однак знає нормативно-правові акти, вміє їх застосовувати під час розв'язуванні задач та аргументувати свою відповідь;
3	5-2,1	питання висвітлені поверхнево, зроблені висновки, які потребують деякого уточнення; здобувач освіти не володіє більшістю питань практичного заняття, однак знає нормативно-правові акти; виконуючи завдання, посилається

		на законодавство, але не обґрунтовує свою відповідь;
4	2 - 0	питання висвітлені недостатньо, більшість тез потребують уточнення, доопрацювання; здобувач освіти володіє питаннями практичного заняття поверхнево; знає нормативно-правові акти, але не вміє правильно їх застосовувати під час розв'язування практичних завдань.

Критеріями оцінювання знань здобувачів освіти під час усних та письмових відповідей з курсу є:

- повнота розкриття питання;
- використання основної та додаткової літератури (нормативно-правових актів, підручників, навчальних посібників, журналів тощо);
- логічна послідовність та системність викладення матеріалу, культура мовлення;
- аналітичність мислення, вміння робити порівняння та формулювати висновки.

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси:

Основна:

- Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
- Виборчий кодекс України 19 грудня 2019 року No 396-IX. Голос України. No 251. 28 грудня 2019.
- Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text 12.
- Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. Відомості Верховної Ради України. 2006. No30. Ст. 260.
- Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України від 15 квітня 2014 року No 1207-VII: Закон України. Офіційний вісник України. 2014. No 36. Ст. 957.
- Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. Відомості Верховної Ради України. 1997. No 25. Ст. 20.
- Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина: навч. посіб. / В. В. Молдован, Л. І. Чулінда; - К.: «Центр учбової літератури», 2021. - 206 с.
- Права людини в особливих правових режимах: досвід України: монографія / Д. С. Терлецький, О. В. Марусяк, Ю. Д. Батан, М. В. Афанасьєва та ін.; за заг. ред. д.ю.н., проф. М. В. Афанасьєвої. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 356 с.

Додаткова:

1. Oleksandr Stasiuk, **Yana Lenher**, Viktoriia Koretska, Nataliia Riabykh, Andrii Samilo/ OBSERVANCE OF HUMAN RIGHTS UNDER THE CONDITIONS OF NATIONAL LAW ADAPTATION TO THE NORMS OF THE EUROPEAN UNION. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. 13/02-XXXV. P 107-111. (Web of Science).
2. Ленгер Яна. Колізії в локальній правотворчості. Конституційно-правові академічні студії. Ужгород. 2021. №1. С 56-65. DOI: <https://doi.org/10.24144/2663-5399.2021.1.06>
3. Ленгер Я. І. Демократія та права людини. Історико-правовий часопис. № 2 (21). 2023. С. 31-37.
4. Ленгер Я.І. Роль принципу верховенства права при застосуванні санкцій конституційно-правової відповідальності. Право та державне управління. 2024 р., № 3. С. 134-139. DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.3.18>
5. Ленгер Я.І. Конституційно-правова та політична відповідальність уряду: відмежування від інших видів відповідальності. Право і суспільство № 5. 2024. С. 464-469 DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.68>

6. Ленгер Я.І. Люстрація як санкція конституційно-правової відповідальності: досвід Угорщини. Юридичний науковий електронний журнал. № 10. 2024 р. С. 599-601. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-10/141>

Інтернет-ресурси:

- Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://rada.gov.ua/>
- Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ombudsman.gov.ua/>
- Порядок звернень громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.zoda.gov.ua/news/7419/poryadok-zvernennyagromadyan-do-organiv-derzhavnoji-vladi-ta-mistsevogo-samovryaduvannya,-pidprijemstv,-ustanov-ta-organizatsiy.html>
- Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ccu.gov.ua>
- Офіційний веб-сайт Президента України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://president.gov.ua>